

Mårhunden vil vi ikke ha i Norge

Din kunnskap og aktivitet avgjør

Mårhunden utgjør en egen slekt av hundefamilien, og kommer opprinnelig fra østlige deler av Asia. Mer enn 9 000 individer som ble utsatt i nordvestlige deler av den tidligere Sovjetunionen for 50 - 70 år siden, og mårhunden har nå etablert seg i store deler av Finland. I sentral-Europa koloniserte mårhunden 1.4 millioner km² fra 1935 til 1985, og den er nå på tur til å etablere seg i Sverige og Norge. **DU** kan være med på å hindre det!

Kjennetegn:

På størrelse med en rev, men har kortere føtter og hale, og et lite hode med korte, runde ører. Skulderhøyde ca 40 – 50 cm, kroppslengde 50-70 cm, i tillegg kommer halens lengde på 15-25 cm. Den veier om lag 4-6 kg om sommeren og 6 – 10 kg senhøstes.

Mårhunden har en karakteristisk ansiktsmaske, med sorte tegninger rundt øynene. Hodet og fremre snuteparti er for øvrig lyst. Pelsen er tett og myk. Den er brun til gulbrun med mørke markeringer over og rundt skuldrene og ned langs siden. Buken er lysere, mens brystet og beina er mørke, nesten svarte. Fargene blir gjerne mørkere og pelsen tykkere om vinteren.

Mårhundens biologi og status i dag

Mårhunden er monogam, og paret holder sammen hele året innenfor et leveområde på 3-6 km².

Mårhunden foretrekker tett vegetasjon. Den er en meget god svømmer, derfor oppholder den seg helst i eller ved våtmarker. Den trives dessuten i rike løvskoger med tett undervegetasjon og i overgangssonen mellom rike skogmarker og kulturmark.

Den foretrekker et klima med en gjennomsnittlig årstemperatur på over 0° C og med en plantevekstperiode på over 150 dager. I Norden synes mårhunden å kunne trives bedre dess lengre vekstperioden er.

Mårhunden har vintersøvn. Hiet kan være i beverhytter, rødvhi og hule liggende trestammer, men spesielt synes grevlinghi å være populære, gjerne med den opprinnelige eier tilstede. *Som regel har den noen kortere aktivitetsperioder også om vinteren, ofte sammenfallende med mildværsperioder. Da kan du spore!*

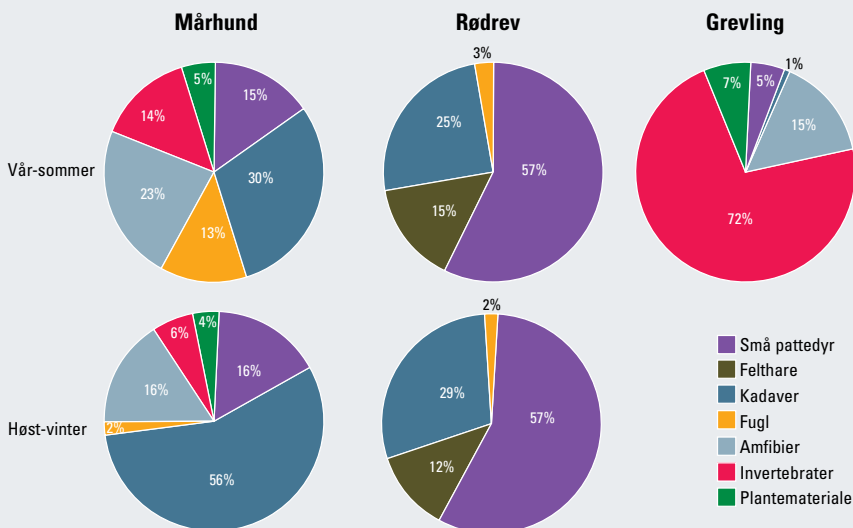
Mårhunden er utpreget nattaktiv og er relativt sky. Den trykker i stedet for å ta til flukt dersom den forstyrres. Alt dette bidrar til at den lett blir oversett selv om den skulle finnes i et område.

Næring:

Mårhunden kan nærmest spise alt den kommer over, fra små pattedyr, kadavre, fugler og fugleegg, fisk, amfibier, meitemark, insekter og ulike typer plante-materiale.

Forplantning og dødelighet:

Det er en klar sammenheng mellom mengde med fett hunnene greier å legge på seg og antall unger som mårhundparet kan produsere, men 8-10 unger synes å være en normal kullstørrelse. Ungedødeligheten er stor, og om lag 60 % av ungene dør i løpet av de første 3 månedene. Forventet livslengde er 3-4 år i følge finske studier. I Polen blir 40 % av dyrene tatt av rovvilt, 27 % dør av sykdom (rabies og skabb), mens de øvrige blir drept under jakt, påkjørt, eller dør av ukjente årsaker.

Diett hos mårhund, rødv og grevling i følge studier fra Bialowieza, Polen.

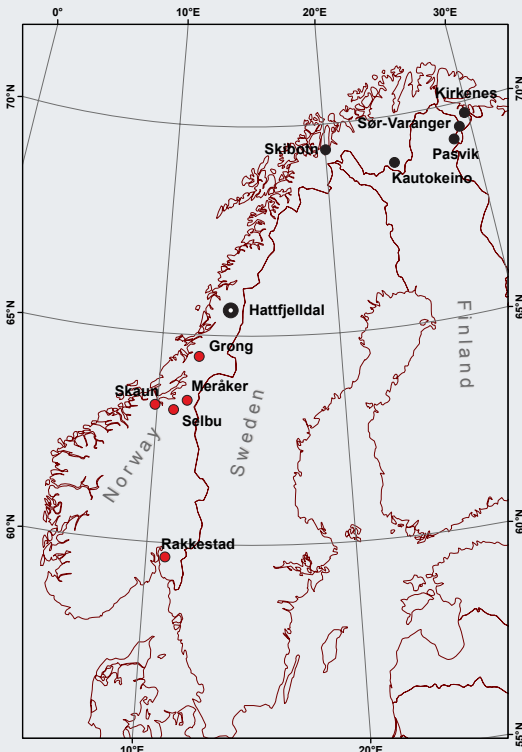
Spredning og bestandsstatus:

Årsungene forlater oppvekstområdet allerede den første høsten, i områder med høy tetthet kan også voksne individer vandre. Begge kjønn har samme spredningsfart. I områder med jakt som skaper ledige områder, øker spredningen av dyrene. Spredningsavstanden er vanligvis 14-19 km for de unge individene, men den kan være på mer enn 200 km, og det er registrert et enkeltdyr som vandret 700 km fra sitt fødested. Dette betyr at mårhund kan dukke opp på uventete steder, langt fra dens ordinære utbredelsesområde. Dette vil særlig kunne skje i år med gode spredningsbetingelser, dvs. i år med gode næringsforhold (slik som i smågnageråret 2007, jf. kartoversikten over norske funn nedenfor).

Etter at mårhunden var satt ut i den europeiske delen av Sovjetunionen i 1929-1955, dukket de første individene opp i Finland på 1930-tallet og i Sverige på 1940-tallet. Det første dyret på norsk side ble funnet i 1983 (se figur).

I deler av artens nye ekspansjonsområder, slik som i Polen og Finland, har spredningen skjedd svært raskt. I Finland og Polen er det mer enn 0,75 mårhund/ km² innenfor gode leveområder, og i våtmarksområder er tetthetene betydelig høyere.

I Finland felles årlig ca. 130 tusen mårhunder. I Sverige ble det første mårhundkull registrert i 2006, og i de siste to årene er det skutt ca. 15 dyr, de fleste i Norrbotten.

Per 1.3.2008 finnes det 9 dokumenterte observasjoner fra Norge. Disse er:

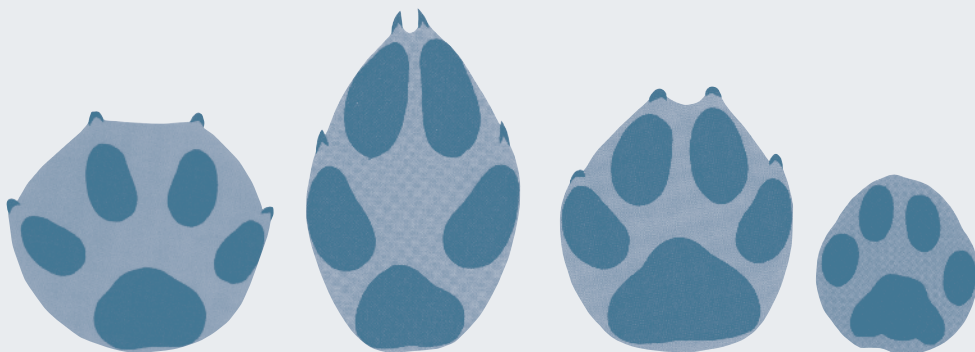
- Kirkenes (1983)
- Sør-Varanger (1988)
- Pasvik (1997)
- Skibotn (2007)
- Kautokeino (2007)
- De 4 siste i Hattfjelldal (2007)

I tillegg kommer en rekke udokumenterte observasjoner, noen av disse er angitt med røde prikker på kartet.

Hvorfor vil vi ikke la mårhunden komme til oss?

Norge har skrevet under på konvensjonen om biologisk mangfold, der det i artikkel 8h fremgår at vi har forpliktet oss til å forhindre innførsel av fremmede arter, og kontrollere og utrydde fremmede arter som kan true våre økosystemer, livsmiljø og stedegne arter: Lignende forpliktelser har vi også avgitt i forbindelse med vår ratifisering av Bern- og Ramsar-konvensjonene. Mårhunden står oppført på Artsdatabankens "Svarteliste".

- All erfaring viser at de fleste introduserte arter kan ha store og vanskelig forutsigbare effekter på den lokale fauna og flora.
- Vi vet at etablering av mårhund vil lokalt påvirke bakkerugende fugler negativt, spesielt utsatt er kolonihekkende vannfugler.
- Mårhunden er viktig vektor i spredning av sykdommer, blant annet rabies; dessuten kan den spre flere uønskete parasitter, deriblant *Echinococcus multilocularis*.
  - Under rabies-epidemien i Finland i 1988-89 var mårhunden den viktigste sprederen.
  - *Echinococcus multilocularis* er en bendelorm som primært lever i hundedyr, men kan bruke gnagere som mellomvert, og også menneske. Infiserte dyr som urinerer på bær eller sopp kan føre til at egg overføres til mennesker, noe som kan medføre leversvikt hos oss.

Fotavtrykk etter mårhund (t.v.), rødrev (2. spor fra v.), hund (3. spor fra v.) og katt (t.h.); for nærmere beskrivelse se s. 6.

Hva DU kan gjøre for å stoppe mårhunden

Skal mårhunden hindres i å etablere seg i Norge og Sverige, trengs et godt og koordinert samarbeid mellom Finland, Sverige og Norge.

Men det viktigste vil være det som skjer lokalt. Dette innebærer at:

- **DU** må lære dens spor og sportegn, samt være aktiv med å verifisere og rapportere tilstedeværelse av mårhund
- **DU** må kunne skille den fra andre arter
- Dersom du er jeger, må **DU** vite hvordan man jakter på mårhund

De videre sidene i heftet er nettopp meint å være **DITT** hjelpemiddel til dette arbeidet.

Følg spor på snøføre på vårvinteren – Mårhunden har en begrenset aksjonsradius (2-3 km) og sporing vil raskt kunne føre deg til hiet på denne årstiden!

De fleste mårhunder i Finland blir skutt ved at hunder lokaliserer og stopper mårhunden. Jegeren kan da enkelt oppsøke dyret og foreta avlivning. I Finland har man gode erfaringer med å benytte fuglehunder (også andre raser som dachs kan benyttes).

NB! Mårhunden har en spesiell atferd i det den ofte spiller død når den har havnet i stressede situasjoner, slik som ved et møte med en hund.

I Norge er det jakttid på mårhund hele året. Det er tillatt å benytte feller godkjent for rødreiv, nettfangst ved hi og jakt ved åte kan også benyttes.

Et attraktivt åte plasseres ute på en ferdigpreparert "sign post".

FOTO: VELI-MATTI VÄÄNÄNEN

Dersom du ikke jakter selv så prøv å ta bilder av dyret, dødt eller levende. Ta også bilder av sportegn (ekskrementer/latriner, spor og sporrekker). Ta gjerne med noe på bildet (fyrstikkeske, kompass med linjal) som kan gi referanser til størrelse/utstrekning av sporrekke. Gi så raskt som mulig beskjed om funnet til en av kontaktadressene som står oppført på siste side.

Hvordan bekrefte forekomst av mårhund?

Dersom du har mistanke om at det kan finnes mårhund i ditt område, men har ikke kommet over gode nok observasjoner, kan du forsøke å få verifisert forekomsten ved å benytte en såkalt "sign post" metodikk. Dette innebærer at du tiltrekker mårhunden til et sted hvor spor lett avdekkes (se bilde), eller hvor det er satt opp kamera. Det finnes en rekke gode lokkemidler på markedet, se for eksempel:

www.fntpost.com/Categories/Trapping/Baits,+Lures+Urines+and+Accessories/Baits/

Spor og sportegn av mårhund

Latriner:

Mårhunden bruker faste latriner som ligger oppe på bakken. Disse kan bare forveksles med grevlingens latriner, men grevlingen plasserer helst disse i utgravde, avlange hull (gjerne om lag 10 cm dype) i bakken. Ekskrementenes utseende varierer med kosten, men de er gjerne pølseformete med en tykkelse på 1,5 – 2 cm. Mårhundens latrine finnes ofte nær hiområdet, men de kan også legges langs kanten av territoriet. Slike latriner som ligger i grenseområde mellom flere par kan benyttes av flere dyr, og kan bli store.

Bilde av mårhundlatrine øverst og grevlinglatrine nederst.

FOTO: KAARINA KUJUHULA & KJETIL BEVANGER

Spor:

Mårhundsporet er rundt som et stort kattespor, dette gjelder både for- og bakfot. Hos de andre hundedyra er bakfoten mer samlet, uansett underlag. For øvrig er det som et typisk hundedyrspor, dvs. med avtrykk etter 4 tær (5 hos mårdyra) i en symmetrisk figur og vanligvis med tydelige klomerker (asymmetriske og uten klomerker hos kattedyr). Sporets er 4 – 5,5 cm i diameter, og forfoten er noe større enn bakfoten. På grunn av de korte beina er det skjevende sporstilling og med kort skrittlengde (40 – 60 cm), i raskere trav øker skrittlengden og skvevingen avtar, men de står aldri på linje som hos reven.

Mårhundens spor er symmetrisk og nærmest sirkelrundt.

FOTO: VELL-MATTI VÄÄNÄNEN

Utenom yngletiden opptrer paret helst i lag, derfor finner en ofte spor etter to dyr. Skrittlengden er avstanden mellom tåspissen på et spor-avtrykk til neste tåspiss fra samme fot (jf. pilen).

FOTO: MARCUS WIKMAN

Mulige forvekslinger med andre arter

Bilde av mårhund. Legg merke til de korte beina, kort hale og korte ører.

FOTO: PER FREDRIKSEN

Grevling (øverst) og vaskebjørn (rømte individer forekommer stadig også ute i det fri i Norge).

FOTO: PER FREDRIKSEN

Korsrev, en mørk variant av rødreven.

FOTO: NATUREXPO

Av flere årsaker representerer mårhunden et lite ønsket innslag i vår fauna. Dette heftet er meint å være **DITT** hjelpemiddel til hvordan **DU** kan bidra til at **VI** får stanset mårhundens frammarsj i landet vårt. **Men VI må handle nå, om noen år kan det være for seint!**

Det er viktig at vi får bygget opp en database over påviste mårhunder i Norge. Hvis du er i besittelse av en død mårhund noter da lokalitet, (gjern med UTM-angivelse), dato, kjønn, vekt og lengde (kroppslengde + halelengde), og send dette til din regionale SNO kontakt.

Vitenskapsmuseet ved NTNU ønsker å få tilsendt vevsprøve (liten kjøttbit, ca 5-10 gram, legges i plastpose) og hovedskalle (for aldersbestemmelse). Vennligst ta kontakt med Reidar Andersen, Per Gustav Thingstad eller Per Gätzschmann på telefon: 73 59 22 80/73 59 22 60.
Frakt dekkes av Vitenskapsmuseet.

Spørsmål om forvaltning av mårhund rettes til Direktoratet for naturforvaltning på telefon: 73 58 05 00.

Hvis du kommer over "mystiske" dyr eller spor eller sportegn som du tror kan være mårhund må du så raskt som mulig melde fra til Statens Naturoppsyn (SNO) i din region.

SNOs regionale ansvarlige rovviltkontakter i de mest aktuelle regionene er:

Finnmark:	Magne Asheim,	tlf. 78 99 00 48 / 922 64 4 07
Troms:	Thomas Johansen,	tlf. 77 75 01 92 / 994 37 644
Nordland:	Vegard Pedersen,	tlf. 75 64 13 02 / 416 16 771
Nord-Trøndelag:	Tore Solstad,	tlf. 74 33 73 24 / 994 37 770
Sør-Trøndelag:	Christian Klementsens,	tlf. 72 42 49 45 / 959 11 774
Hedmark:	Stein Arne Brendryen,	tlf. 62 49 19 00 / 482 59 027
Østfold, Oslo & Akershus:	Jan Huseklepp Wilberg,	tlf. 62 97 11 88 / 916 74 730

Vitenskapsmuseet

Seksjon for naturhistorie
7491 Trondheim

Direktoratet for
naturforvaltning

7485 Trondheim
www.dirnat.no